

וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה...

במדבר פרשת בהעלותך פרק י

(לה) וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְקֹזֵק וַיַּפְצוּ אֲבִיבִיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ :
(לו) וּבִגְחָה יֹאמֶר שׁוּבָה הִ' רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל :

מסכת שבת דף קטו עמוד ב

תנו רבנן : ויהי בנסע הארץ ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה, לומר שאין זה מקומה. רבי אומר : לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן : אחצבה עמודיה שבעה - אלו שבעה ספרי תורה. כמאן - כרבי. מאן תנא דפליג עליה דרבי - רבן שמעון בן גמליאל הוא, דתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר : עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה. ולמה כתבה כאן - כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. פורענות שנייה מאי היא? - בוייה העם כמתאננים. פורענות ראשונה - ויסעו מהר ה' ; ואמר רבי חמא ברבי חנינא : שסרו מאחרי ה'. והיכן מקומה? - אמר רב אשי : בדגלים.

רש"י

עשה לה סימניות מלמעלה ומלמטה - להבדילה מן הסמוכות לה.
למעלה ולמטה - בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון.
שאין זה מקומה - שאינה ראויה לכאן, דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מינה, אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב, בפרשת במדבר סיני.
לא מן השם הוא זה - לא זה השם של טעמי הסימניות, דמקומה הוא דפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר סיני איירי, כדכתיב לעיל מיניה ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן וגו'.
שבעה ספרי תורה - דפרשה זו ספר לעצמו, נמצא שלמעלה ספר לעצמו [ושלמטה ספר לעצמו], הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לשלשה ספרים.
עתידה פרשה זו - לעתיד, שיהו כל הפורעניות בטליו, ולא ידאגו לפורענות, ויצר הרע בטל

מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת קטו :

סימניות מלמעלה כו'. סימניות אלו הן כמין נוני"ן הפוכין ולמ"ד שאין זה מקומה אלא כדי להפסיק בין פורענות כו' כדמסיק יש לכוין שע"כ באו אלו הסימנים בנוני"ן הפוכין כי הנו"ן מורה על פורענות כמ"ש פ"ק דברכות שע"כ לא נכתב נו"ן באשרי לפי שהיא מורה על הנפילה וע"כ הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה ע"ש סומך ה' לכל הנופלים

"סומך ה' לכל הנופלים"

עמוס ה:ו

נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל נִטְשָׁה עַל אֲדָמָתָה אֵין מְקִימָה :

מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי? - מפני שיש בה מפתן של

שונאי ישראל, דכתיב: "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל." במערבא

מתרצי לה הכי: נפלה ולא תוסיף לנפול עוד, קום בתולת ישראל.

משלי כד:טז

כִּי שָׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וְקָם וְרָשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בְרָעָה :

מלבי"ם

כי שבע יפול צדיק וקם, כי הצדיק הגם שיפול שבע פעמים, יקום ע"י עזרת ה'

מיכה ז:ח

אֶל תִּשְׁמָחִי אֵיבָתִי לִי כִּי נִפְלָתִי קָמָתִי כִּי אֲשַׁב בַּחֲשָׁךְ יִקְוֶה אֹר לִי :

רש"י

אל תשמחי אויבתי - בבל ועיר החייבת רומי

מצודת דוד

אל תשמחי - לכן אל תשמחי אויבתי עלי לחשוב שלא אוסיף לקום כי פעמים

רבות נפלתי ואח"כ קמתי וכן עתה בגלות הזה עם כי אשב בחושך ה' יאיר לי:

רד"ק

כי אשב בחשך ה' אור לי - אם אשב בגלות בחשך כלומר בצרה גדולה שהיא

נמשלת לחשך אני בוטח בה' שיהיה עדיין אור לי ויוציאני מחשך לאור:

מלבי"ם

ה' אור לי, אם אין לי אור הגשמי שהוא אור ההצלחה החומרית, יש לי אור ה'

שהוא אור הדת והאמונה, אור התקוה בישועת ה':

אברבנאל

אל תשמחי אויבתי במפלתי, ואין ספק שלא אמר אויבתי בלשון נקבה יחידה

כי אם כנגד רומי הרשעה שנתארך גלות ישראל ברשותה... אל תשמחי אויבתי

לי על הגלות אשר אני בו בחשבך שלא אצא ממנו עוד אחרי שכבר חרה אף

השם בי כי הנה כבר נפלתי פעמים רבות בגלויות אם במצרים ואם בבבל

וקמתי מאותה נפילה ויצאתי מהגלויות ההם, וכן יהיה עתה שאף על פי שאשב

בחשך ה' יהיה אור לי ואחר הלילה החשוכה יבא האור המאיר כמו שהיה

בשאר הפעמים כי הנה לא היתה נפילתי מקרית אבל השגחיית עונש מעונותי

ויש לו זמן וגבול ולכן בקומו יגאלני.

וכי יש שונאים לפני מי שאמר והיה העולם!?

ספרי פיסקא פד

וינוסו משנאיך, וכי יש שונאים לפני מי שאמר והיה העולם!? אלא מגיד הכתוב שכל מי ששונא את ישראל כאלו שונא את מי שאמר והיה העולם כיוצא בו אתה אומר וברוב גאוןך תהרוס קמין (שמות טו ז) וכי יש קמים לפני מי שאמר והיה העולם אלא מגיד הכתוב שכל מי שקם על ישראל כאלו קם על המקום וכן הוא אומר אל תשכח קול צורריך שאון קמין עולה תמיד (תהלים עד כג) [כי הנה אויביך ה' (שם/תהלים/ צב י) כי הנה רחיק יאבדו (שם/תהלים/ עג כז)] כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש (שם פג ג) מפני מה על עמך יערימו סוד (שם/תהלים פ"ג/ ד) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי (שם/תהלים/ קלט כא - כב) וכן הוא אומר כי הנוגע בכם כנוגע בבבת עינו (זכריה ב יב) ה' יהודה אומר בבת עין לא נאמר אלא בבת עינו כביכול כלפי מעלה כתוב מדבר אלא שכינה הכתוב...

...וכל מי שעוזר את ישראל כאלו עוזר את מי שאמר והיה העולם שנאמי אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' בגבורים (שופטים ה כג) רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך חביב בכל הגוף כעין ומשל בה את ישראל משל אדם לוקה על ראשו אינו אומץ אלא עניו הא אין לך חביב בכל הגוף כעין ומשל בה את ישראל וכן הוא אומר מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי (משלי לא ב) ואומר כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי (שם/משלי/ ד ג) ר' יוסי בן אלעזר אומר כאדם שמושיט אצבעו לתוך עינו ומחטטה פרעה שנגע בכם מה עשיתי לו מרכבות פרעה וחילו ירה בים (שמות טו ד) סיסרא שנגע בכם מה עשיתי לו מן שמים נלחמו הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא (שופטים ה כ) סנחריב שנגע בכם מה עשיתי לו ויצא מלאך ה' ויד במחנה אשור (מלכים ב' יט לה) נבוכדנצר שנגע בהם מה עשיתי לו ועשבא כתורין יאכל (דניאל ד ל) המן שנגע בכם מה עשיתי לו ואותו תלו על העץ (אסתר ח ז)

וכן אתה מוצא כל זמן שישראל משועבדים כביכול שכינה משתעבדת עמהם שנאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כד י) וכה"א בכל צרתם לו צר (ישעיה סג ט) אין לי אלא צרת צבור צרת יחיד מנין ת"ל יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה (תהלים צא טו) וכן הוא אומר ויקח אדני יוסף אותו וגוי' והיה ה' את יוסף (בראשית לט כ - כא) וכן הוא אומר מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוי ואלהיו (שמואל ב' ז כג). ר' אליעזר אומר עבודה זרה עברה בים עם ישראל ואיזה זה זה פסלו של מיכה ר' עקיבא אומר אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומרו אמרו ישראל לפני המקום פדית את עצמך וכן את מוצא שכל מקום שגלו שכינה עמהם שני הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים בבית פרעה (שמואל א' ב כז) גלו לבבל שכינה עמהם שני למענכם שולחתי בבלה (ישעיה מג יד) גלו לעילם שכינה עמהם שני ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מט לח) גלו לאדום שכינה עמהם שני מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה (ישעיה סג א) וכשהם חוזרים שכינה חוזרת עמהם שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך (דברים ל ג) והשיב לא נאמר אלא ושב ה' ואומר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי (שה"ש = שיר השירים = ד ח). רבי אומר כאן אתה אומר קומה ה' וכאן אתה אומר שובה ה' כיצד יתקיימו שני כתובים הללו מגיד הכתוב כשהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענן מקופל ועומד ולא היה מהלך עד שמשא אמר לו קומה ה' וכשהם חונים היה עמוד ענן מקופל ועומד ולא היה פורס עד שהיה אומר שובה ה' נמצית מקיים קומה ה' ונמצית מקיים שובה ה'.

"ידע משה שהניצחון האחרון הוא לתורה"

רש"י הירש במדבר פרשת בהעלותך פרק י

...ננסה להבין את תוכן הפסוקים הגדולים האלה.

נאמר : בנסע הארץ ויאמר משה קומה וגו' ; ובנחה יאמר שובה וגו' ; הוה אומר : כשיצא הארון למסעו, ציווה עליו משה שיתחיל לנסוע ; וכשהגיע הארון למנוחתו, ציווה עליו משה שינוח. אולם הארון לא נסע ולא נח על פי מצוות משה, ואף על פי כן ציווה עליו משה שישע וינוח, כאילו העשוי כבר חייב עדיין להיעשות. והרי כאן ביטוי להזדהות הגמורה של האדם עם רצון ה' ; מי שהגיע לדרגה זו מקבל את רצון ה' כאילו יצא מרחשי לבבו, וזו מידתו של רבן גמליאל : "עשה רצונו כרצונך" (אבות ב, ד). וכעין זה אמרו בספרי כאן : "ויאמר משה קומה ה', וכתוב אחד אומר על פי ה' יחנו וכו', משל למלך שאמר לעבדו הנראה שתעמידני בשביל שאני הולך ליתן ירושה לבני". גם מאמר זה מבטא את ההתאמה הגמורה של רחשי לבבו של משה עם רצון ה'. אולם מעלה זו של התבטלות גמורה לרצון ה' היא הניגוד הגמור לאותו שפל שבהלך נפש, שדורו של משה היה עדיין שרוי בו, ודבר זה יתברר מיד על ידי המאורעות המתוארים בפסוקים הבאים. משה הגיע לדרגה עליונה של הזדהות גמורה עם רצון ה', אולם רק באחרית הימים תהיה זו תכונה לאומית של כלל ישראל כולו. קניין המעלה הזו הוא תנאי לקיום חזון אחרית הימים שישראל ותורתו סוללים אליו את הדרך, ואילו חסרונה הביא לידי נקודת מפנה בהיסטוריה היהודית. ולפיכך הפסוקים, שמאמר זה של משה כתוב בהם, הם תחום ביניים ומחיצה חוצצת בין שני ספרים של ההיסטוריה היהודית.

ועל "הארץ", שהוא ארון התורה, אמר משה את דבריו ; בנסוע הארון ובנוח הארון קרא משה לה' בעצמו - שיקום או ישוב. נמצא שמסעות התורה היו בעיניו מסעות ה' עלי אדמות. במקום שהתורה לא תמצא לה נוח, שם אין נוח לשכינה ; ובמקום שיש משכן לתורה, שם יש משכן לשכינה.

ומשה ידע שאויבים ומשנאים מוכנים לתורה מיד עם תחילת בואה לעולם. דרישותיה

למשפט ולחסד עומדות בניגוד חריף לתכתיבי הכח והאנוכיות והחלשים והנצרכים חשים בקללת התכתיבים האלה כל עוד חולשתם בס. אך ברית כרותה בין בעלי הכח להיות ערבים זה לזה על השלטת תכתיביהם. אלה הם אויבי התורה הקשורים ביניהם באין אומר ודברים ; הם המציבים את מחסום הכלל בפני התורה המבקשת לשכון בארץ. ודרישות התורה לכיבוש היצר ולקדושה מוסרית עומדים בניגוד חריף לגירויי החושניות הגסה, ולפיכך היחידים שבהמוני כל השכבות אינם רק "שונאים" לתורה אלא הם "משנאים" לה ; אין התורה רק שנואה בעיניהם אלא היא נרדפת על ידם. ואף על פי כן ידע משה שהניצחון האחרון הוא לתורה. דוקא מפני שמסעות התורה הם מסעות ה' בחברה ובלבבות, והאויבים והמשנאים של התורה הם אויבים ומשנאים של מלכות ה' - דוקא משום כך אמר את דבריו. כשארון התורה החל במסעו, היה ליבו סמוך ובטוח שהתורה תשלים את מסעה בארץ, וכשתבוא ותתערב בעולם, תתפורר ברית האויבים ורדיפת המשנאים תהפוך למנוסה מבוהלת. וכך אמרו בספרי : "קומה ה' ויפוצו אויביך אלו המכונסים, וינוסו משנאיך אלו הרודפים, מפניך הם נסים ואין אנו כלום לפניך" וכו'. (הניגוד שבין "מכונסים" ו"רודפים" נובע מן הניגוד שבין "ויפוצו" ו"ינוסו", וגם "שנא" בבנין פעל מורה על תעמולה של שנאה המשניאה את הדבר השנוי) :

נמשך...

"הרי שני הפסוקים האלה הם קיצור תולדות ישראל והאנושות"

רש"י הירש - המשך...

ובנחה: וכשבא ארון התורה למקום מנוחתו, ראה משה בעיני רוחו - לא את "נחו" - אלא את "נחה". הוא חזה שיבוא היום שהתורה לא תעמוד בניגוד של גבורת גבר ("נחו" - זכר) לחברה האנושית, אלא עם כל גבורתה שלא תתמעט היא תהיה "מאורסה" ("נחה" - נקבה, וראה ספרי דברים לג, ד) לכלל ולפרט, וכל בני האדם יהיו נושאי התורה - על כל שאיפות הכלל והפרט שבליבם. אז יבוא היום, שאלפי ישראל יהיו לרבבות, ועל היום ההוא אמר אחד מאחרוני והנביאים שקמו תחת משה: "ונלוו גוים רבים אל - ה' ביום ההוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכם" (זכריה ב, טו). ובכן, כאשר נח הארון, כביכול בנועם וברוך, אמר משה: שובה ה' רבבות אלפי ישראל.

פירוש "רבבות אלפי ישראל" איננו יכול להיות: עשרת אלפים כפול אלף או פעמיים עשרת אלפים כפול אלף, שהרי לפי זה היה עליו להקדים את המספר הקטן: אלפי רבבות, כדוגמת "אחותנו את היי לאלפי רבבה" (בראשית כד, ט). ובלאו הכי לא מנה ישראל בתקופת משה יותר משנים וחצי מיליון נפש, ואילו המספר "רבבות אלפים" הוא עשרים מיליון. משום כך נראה לנו שפירוש הביטוי הוא: הרבבות של אלפי ישראל, כלומר: הרבבות שיתפתחו מתוך אלפי ישראל; כי האלף יהיה לרבבה - מרוב בניו ומרוב הנלווים אליו. ובלאו הכי, אלף איננו רק מספר מדויק, אלא "אלפי ישראל" הם ההמונים המלוכדים במסגרת האומה והשבטים, והשוה: "ראשי אלפי ישראל" (לעיל א, טז ועוד), "אלפי הדל במנשה" (שופטים ו, טו).

אם תפיסתנו איננה מוטעית, הרי שני הפסוקים האלה הם קיצור תולדות ישראל

והאנושות, שהחלו בשליחותו האלוהית של משה, ולפיכך הרי זה בדין ששני הפסוקים האלה מהווים "ספר חשוב בפני עצמו". פירוש להם מצוי, לדעתנו, בתהלים סח (תמצא בעמוד הבא); שהרי מזמור זה מספר את ההיסטוריה של נצחון מלכות ה' שיבוא בזכות ישראל ובכח התורה. וגם המלים של המזמור מורות שאין הוא אלא הד לשני הפסוקים שלנו. וראוי להשוות את הפסוקים ב, יח שם לשני הפסוקים כאן. וכך נאמר בפסוק יח שם: "רָכַב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שָׁנָן הַשֵּׁם בָּם סִינֵי בְקֶדֶשׁ"; הוה אומר: שתי רבבות של אלפים שאננים ושבעי שמחות היו עד כה מרכבה לשכינה, ואילו עתה ה' בקרבם וסיני הוא במקדש (ראה פי' שמות עמ' שמט). כל עצמו של הביטוי הזה איננו אלא פירוש - בדרך כינוי - של האמור כאן: "שובה ה' רבבות אלפי ישראל" (עד כה היו "רבתיים אלפי שנאן" מרכבה לשכינה; במקומם נבחרו עתה "רבבות אלפי ישראל"; "שנאן" הוא "שאנן", והשוה "צונה" ו"צאן" וראה פי' להלן לב, כד); וכעין זה "יקום אלהים יפוצו אויביו" וגו' (שם פסוק ב ואילך) חוזר במישרין על האמור כאן: "קומה ה' ויפצו איביך" וגו'.

וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה...

שייך לפירוש הרב הירש בעמוד הקודם

תהלים פרק סח

- (א) לְמִנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר שִׁיר :
- (ב) **יָקוֹם אֱלֹקִים יַפּוּצוֹ אוֹיְבָיו וַיְנוֹסוּ מִשְׁנֵאָיו מִפְּנֵיו :**
- (ג) כִּהְנִדִּף עָשָׁן תִּנְדֹּף כְּהִמָּס דּוֹג מִפְּנֵי אֵשׁ יֹאבְדוּ רְשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים :
- (ד) וַצַּדִּיקִים יִשְׁמְחוּ יַעֲלֻצוּ לִפְנֵי אֱלֹקִים וַיִּשְׂשֻׁוּ בְּשִׂמְחָה :
- (ה) שִׁירֵי לֵאלֹהִים זָמְרוּ שְׁמוֹ סֵלֹו לְרֹכֵב בַּעֲרָבוֹת בֵּיהָ שְׁמוֹ וַעֲלִזוּ לִפְנֵיו :
- (ו) אֲבִי יִתְּוֹמִים וְדִין אֱלֻמָּנוֹת אֱלֹהִים בְּמַעֲוֹן קָדְשׁוֹ :
- (ז) אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָה מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכּוֹשְׁרוֹת אֶף סוֹרְרִים שְׁכֵנוֹ צַחִיחָה :
- (ח) אֱלֹהִים בַּצֹּאֲתָד לִפְנֵי עַמּוֹד בַּצֹּעֲדָד בִּישִׁימוֹן סֶלָה :
- (ט) אֶרֶץ רָעָשָׁה אֶף שָׁמַיִם נָטְפוּ מִפְּנֵי אֱלֹהִים זֶה סִינִי מִפְּנֵי אֱלֹקִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :
- (י) גֹּשֶׁם נְדָבוֹת תִּגִּיף אֱלֹהִים נַחֲלֶתָד וְנִלְאַח אֶתָּה כּוֹנֵנָתָה :
- (יא) חִתֶּתָד יִשְׁבּוּ בָּהּ תִּכְיִן בְּטוֹבֶתָד לְעֵנִי אֱלֹהִים :
- (יב) הַשֵּׁם יִתֵּן אֹמֶר הַמִּבְשָׁרוֹת צָבָא רַב :
- (יג) מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדְדוֹן יִדְדוֹן וַיִּנָּת בֵּית תַּחֲלֵק שָׁלָל :
- (יד) אִם תִּשְׁכָּבוּ בֵּין שְׁפָתַיִם כִּנְפֵי יוֹנָה נַחֲפָה בְּכֶסֶף וְאֶבְרֹתֶיהָ בִּירְקָרֶק חֲרוֹץ :
- (טו) בְּפֶרֶשׁ שְׂדֵי מַלְכִּים בָּהּ תִּשְׁלַג בַּצִּלְמוֹן :
- (טז) הֵר אֱלֹקִים הֵר בְּשֹׁן הֵר גְּבֻנָּיִם הֵר בְּשֹׁן :
- (יז) לָמָּה תִּרְצְדוֹן הָרִים גְּבֻנָּיִם הָהָר חִמַּד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ אֶף יִקְנֹק יִשְׁכֹּן לְנֶצַח :
- (יח) **רֹכֵב אֱלֹהִים רִבְתִּים אֱלֹפִי שְׁנֵאֵן הַשֵּׁם בָּם סִינִי בְּקֶדֶשׁ :**
- (יט) עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחְתָּ מִתְּנוֹת בְּאֶדָם וְאֶף סוֹרְרִים לְשָׁכֵן זֶה אֱלֹהִים :
- (כ) בְּרוּךְ הַשֵּׁם יוֹם יוֹם יַעֲמָס לָנוּ הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ סֶלָה :
- (כא) הָאֵל לָנוּ אֵל לְמוֹשְׁעוֹת וְלִיקוֹק הַשֵּׁם לַמּוֹת תּוֹצְאוֹת :
- (כב) אֶד אֱלֹהִים יִמְחֹץ רֹאשׁ אוֹיְבֵיו קִדְקֹד שַׁעַר מִתְּהַלֵּף בְּאִשְׁמִיו :
- (כג) אֹמֶר הַשֵּׁם מִבְּשֹׁן אֲשִׁיב אֲשִׁיב מִמִּצְלוֹת יָם :
- (כד) לְמַעַן תִּמְחֹץ רִגְלָד בָּדָם לְשׁוֹן כְּלָבִיָּד מֵאוֹיְבִים מִנְּהוֹ :
- (כה) רָאוּ הַלִּיכוֹתֶיךָ אֱלֹהִים הַלִּיכוֹת אֵלֵי מַלְכִּי בְּקֶדֶשׁ :
- (כו) קִדְמוֹ שָׁרִים אַחֵר נִגְנִים בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תּוֹפְפוֹת :
- (כז) בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹקִים יִקְנֹק מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל :
- (כח) שֵׁם בְּנִימֹן צַעִיר רֹדֵם שָׁרִי יְהוּדָה רִגְמָתָם שָׁרִי זָבִלוֹן שָׁרִי נִפְתָּלִי :
- (כט) צִנָּה אֱלֹהֶיךָ עָזָד עוֹזָה אֱלֹקִים זֹו פָּעִלְתָּ לָנוּ :
- (ל) מֵהִיכָלְךָ עַל יְרוּשָׁלַם לָךְ יוֹבִילוּ מַלְכִּים שִׁי :
- (לא) גָּעַר חֵית קִנָּה עֲדַת אֲבִירִים בְּעִגְלֵי עַמִּים מִתְרַפֵּס בְּרָצִי כֶסֶף בִּזָּר עַמִּים קִרְבּוֹת יַחֲפָצוּ :
- (לב) יִאֲתִיו חֲשִׁמְנִים מִנִּי מִצְרַיִם כּוֹשׁ תִּרְיֹץ יָדָיו לֵאלֹקִים :
- (לג) מִמִּלְכוֹת הָאֶרֶץ שִׁירֵי לֵאלֹקִים זָמְרוּ אֲדָנֵי סֶלָה :
- (לד) לְרֹכֵב בְּשִׁמִּי שְׁמִי קָדָם הוּא יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עוֹז :
- (לה) תִּנּוּ עוֹז לֵאלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל גִּאֲוָתוֹ וַעֲזוֹ בְּשִׁחָקִים :
- (לו) נוֹרָא אֱלֹהִים מִמְּקֹדֶשְׁיֶךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נִתָּן עוֹז וְתַעֲצָמוֹת לָעַם בְּרוּךְ אֱלֹקִים :

שמחת נצחון

במדבר י: ט - וכי-תבאו מלחמה בארצכם על-הצר הצר אתכם והרעתם
 בחצרות ונזפרתם לפני יהוה אלהיכם ונושעתם מאיביכם: **י וביום**
שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצרות על עלתיכם ועל
 זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם:
אבן עזרא - וביום שמחתכם ובמועדיכם - ששבתם מארץ אויב, או נצחתם
האויב הבא עליכם וקבעתם יום שמחה כימי פורים ושבעת ימי חנוכה

מקורות פרשת בהעלותך - נערך ע"י הרב ראובן שכטר - תשע"ח

"ישמח לבם בנצחם אויביהם"

זכריה י:ו-ז

וְגִבֹּרְתִי | אֶת-בֵּית יְהוּדָה וְאֶת-בֵּית יוֹסֵף אוֹשִׁיעַ וְהוֹשִׁיבֹתִים כִּי רַחֲמָתִים וְהָיוּ כְּאִשָּׁר לֹא-זִנְחָתִים כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱנֶם : ז וְהָיוּ כְּגִבּוֹר אֶפְרַיִם וְשִׂמְח לֵבָם כְּמוֹ-יָיִן וּבְגִינֵיהֶם יֵרָאוּ וְשִׂמְחוּ יָגֵל לֵבָם בְּה' :

רד"ק

וגבורתי. אתן להם גבורה אל אויביהם :
ושמח לבם. ישמח לבם בנצחם אויביהם :

"כי נצוח האויבים הוא להם הכבוד והצורך הגדול..."

דברים פרשת כי תבוא פרק כח

(ז) יתן יקוק את איביך הקמים עליך נגפים לפניך בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך:
(ח) יצו יקוק את הברכה באסמך ובכל משלח ידך וברכה בארץ אשר יקוק אליה נתן לך:

רמב"ן כח:יח

...הקדים בברכות פרי בטןך ואחר כך טנאך ומשאריתך (פסוקים ד ה), כי פרי הבטן הטוב והחביב יותר, ובקללה אחר אותו, כי העונש יגיעהו תחלה לנכסיו ואם לא ישוב ישיגהו בפרי בטנו. וכן הקדים בברכות נגיפת האויבים קודם הברכה באסמך ובכל משלח ידך (פסוקים ז ח), כי נצוח האויבים הוא להם הכבוד והצורך הגדול בכבוש הארצות ובישיבתם לבטח בין העמים...

אהבת ישראל – מסירות נפש

במדבר פרשת בהעלותך פרק יא

(טז) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה אֲסַפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיוֹ וְלִקְחָתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ:

ילקוט שמעוני קסג

ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך... בשעה שאמר הבה
נתחכמה לו קבץ פרעה את כל ישראל ואמר להם בבקשה מכם
עשו עמי היום בטובה היינו דכתיב בפרך בפה רך, נטל סל
ומגרפה וכל מי שהיה רואה פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה
בלבנים היה עושה. מיד הלכו ישראל בזריזות ועשו אומנות עמו
כל היום לפי כחן לפי שהיו בעלי כח וגבורים כיון שהחשיך
העמיד עליהן נוגשים ואמרו להם חשבו את הלבנים. מיד עמדו
ומנו אותם ואמר להם כזה אתם מעמידים לי בכל יום מינה
נוגשים של מצרים על שוטרים של ישראל. היו באין הנוגשים
ומונים את הלבנים ונמצאו חסרות היו השוטרים מוכים על
יתר העם ולא היו מוסרין אותם ביד הנוגשים והיו אומרים
מוטב לנו ללקות ואל יכשלו יתר העם. לפיכך כשאמר המקום
אספה לי שבעים איש אמר משה רבונו של עולם איני יודע מי
ראוי ומי אינו ראוי. אמר ליה אשר ידעת כי הם זקני העם
ושוטריהם אותם שמסרו עצמם ללקות עליהם במצרים הם יבואו
ויטלו בגדולה הזו. מכאן אתה למד כל מי שמוסר עצמו על
ישראל זוכה לכבוד ולגדולה.

מדרש תנחומא (ורשא)

...ולפי שמסרו עצמן ללקות על הצבור לפיכך ונשאו אתך במשא
העם, ללמדך שהשוון הקב"ה למשה, מכאן את למד שכל מי
שמוסר עצמו על ישראל זוכה לכבוד ולגדולה ולרוח הקדש, לכך
כתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריהם מן אותם שכתוב בהן
ויכו שוטרי בני ישראל...

פסח שני

למה יש הזדמנות שנייה לגבי קרבן פסח, משא"כ בכל מצוה אחרת?

הלכות פסח סימן תל

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול (א) מפני [א] הנס שנעשה בו :

משנה ברורה הלכות פסח סימן תל תלא

(א) מפני הנס. שבשנה שיצאו ממצרים היה עשרה בניסן ביום שבת ולקחו כ"א מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה כמש"כ בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר. ומפני שאז היה עשירי בחודש בשבת ע"כ קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול :

מדרש רבה שמות פרשה טז סימן ג

בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, אמר לו הקב"ה חייך אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם שאודיע להם שאין אלהיהם כלום, וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג) ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים, הוי יבושו כל עובדי פסל.

קידוש השם
נקמה

דעת זקנים

אל תאכלו ממנו נא. פי' ראב"ע דלפי שתועבת מצרים תזבחו שמא תאמרו לא נצלהו כל צרכו פן ירגישו בו המצרים ת"ל אל תאכלו ממנו נא ושמא תאמרו נבשלנו ונכסנו בקדרה ת"ל ובשל מבושל ושמא תאמרו לחתוך הראש והכרעים ואל יכירו מה זאת ת"ל ראשו על כרעיו ועל קרבו :

פסח שני

ספר החינוך ז

שלא לאכל הפסח נא ומבשל - כי אם צלי אש
משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו, לזכור נס יציאת מצרים. וזהו ...
שנצטוינו לאכלו צלי דוקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכל בשר צלי,
שהוא מאכל טוב ומטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכל מעט בשר שתשיג
ידם, כי אם מבשל, כדי למלא בטנם. ואנו שאוכלים הפסח לזכרון שיצאנו
לחרות להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך
חרות ושרות, מלבד (עיי' מורה נבוכים ח"ג פמ"ו) שאכילת הצלי יורה על החפזון
שיצאו ממצרים ולא יכלו לשהות עד שיתבשל בקדירה.

ספר החינוך ח

שלא להותיר מבשר הפסח - שלא להותיר כלום מבשר הפסח למחרתו, שהוא
יום חמשה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב י) ולא תותירו ממנו עד בקר.
וזה שנצטוינו שלא להותיר ממנו, הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם
צריכין להותיר מתבשילין מיום אל יום, ועל כן אמר, שאם יותר ממנו, שישרף
כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכי אדמה. וכל זה לזכר ולקבע בלב, שבאותו זמן
גאלנו השם יתברך ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדלה.

ממלכת כהנים
וגוי קדוש
גאוה יהודית

ספר החינוך טו

שלא להוציא מבשר הפסח חוצה - לא להוציא מבשר הפסח
ממקום החבורה, (פסחים פה, ב) שנאמר (שמות יב מו) לא תוציא מן הבית
מן הבשר חוצה.
משרשי מצוה זו. מה שכתבנו לזכר נסי מצרים. ומפני שנעשנו בני חורין
ואדונים באה המצוה עליו שיהא נאכל במקום החבורה ולא נוציאהו לחוץ,
בדרך מלכי ארץ, שכל המוכן להם נאכל בהיכלם ברב עם שלהם. ודלת הארץ
בעת יכינו סעדה גדולה, ישלחו ממנה לחוץ מנות לרעהים, לפי שהוא חדוש אצלם.

ספר החינוך טז

שלא לשבר עצם מן הפסח - שלא לשבר עצם מכל עצמות הפסח, שנאמר (שמות
יב מו) ועצם לא תשברו בו.
משרשי המצוה. לזכר נסי מצרים כמו שכתבנו באחרות. וגם זה גזע מן השרש
הנזכר, שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, לא
יאות לעשות ככה, כי אם לעניי העם הרעבים. ועל כן בתחלת בואנו להיות
סגלת כל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם יט ו), ובכל שנה ושנה באותו
הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה
באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין, נקבע בנפשותינו הדבר
לעולם.

פסח שני

ספר החינוך מצוה שפ - מצות פסח שני בארבעה עשר באייר

משרשי המצוה, לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחידוש העולם, כי אז בעת ההיא עשה עמנו האל ברוך הוא נסים ונפלאות גדולות ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים, וראו כל עמי הארץ כי השגחתו ויכלתו בתחתונים, ואז בעת ההיא האמינו הכל, ויאמינו כל הבאים אחריהם לעולם באמת, שהוא ברוך הוא ברא העולם יש מאין בעת שרצה, והוא העת הידוע, ואף על פי שברית היש מן האין הוא דבר נמנע מדרך הטבע, כי כמו כן נמנע לבקוע מצולות ים עד עבור בתוכו עם כבד ביבשה וישובו למקומן, ולהחיות עם גדול ורב ארבעים שנה מלחם היורד מן השמים יום יום, ויתר האותות והמופתים שעשה לנו בעת ההיא שכולן נתחדשו בהפך הטבעים. וענין חידוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו, כי למאמיני הקדמות אין תורה וחלק לעולם הבא עם ישראל. ידוע הדבר, אין להאריך במפורסם.

השגחה פרטית

על כן היה מרצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת כל איש מישראל ואל יעכבהו אונס וריחוק מקום מעשותה, כי אם יקרהו עון שנאנס בחדש הראשון ולא זכה בה עם הקודמין יעשה אותה בחדש השני. ולפי שהוא יסוד גדול בדת, הגיע החיוב גם כן אף על הגר שנתגייר בין פסח ראשון לשני, וכן קטן שהגדיל בין שני הפסחים, שחייבין לעשות פסח שני.

שמות רבה פרשת בא פרשה טז

ד"א משכו וקחו לכם צאן הה"ד (תהלים צז) יבושו כל עובדי פסל, בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו!! אמר לו הקב"ה חיין אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם שאודיע להם שאין אלהיהם כלום, וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג) ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים, הוי יבושו כל עובדי פסל.

מסירות נפש
אמונה
בטחון